

Ніколаєва Т. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології
Київського національного університету культури і мистецтв

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ АБРЕВІАЦІЙ

Анотація. У статті визначено основні типи скорочень. З'ясовано, що лексичні скорочення використовуються як на письмі, так і в усній формі і поділяються на аббревіатури, усичення та контамінації. Зазначено, що аббревіація покликана служити підвищенню результативності комунікації, яка є однією з основних причин розвитку суспільства і мови як засобу спілкування в ньому. Виокремлено основні функції аббревіацій, як-от: компресивна, номінативна, комунікативна, когнітивна. Наведено способи перекладу англійських аббревіацій: переклад відповідним скороченням; переклад відповідною повною формою слова або словосполучення; переклад скорочень, які в тексті вживаються декілька разів; створення нового українського скорочення; передача іноземного скорочення українськими літерами (транслітерація); дескриптивний переклад. Відзначено особливий тип аббревіатур, який характерний для англійської мови – нумеронім та мову Leet – стиль вживання англійської мови, що поширився в Інтернеті.

Ключові слова: аббревіація, апокопа, синкопа, афереза, ініціалізи, акронім, контамінація, нумеронім.

Постановка проблеми. Англійська мова має тенденцію до різного роду скорочень. Процес скорочення слів набирає оберти, збільшується кількість аббревіатур, їх вживання стає все більш частим. Отже, можна сказати, що в даний час аббревіація стала одним з основоположних способів словотвору. Звичайно, у кожній окремій країні, у кожній національній мові процеси словотворення шляхом скорочення лексичних одиниць проходять різні етапи свого розвитку, спостерігається диференціація в семантиці аббревіатур, чим і пояснюються труднощі, пов'язані з їх перекладом. Відомо, що інтенсивність, а також наукова нерозробленість цього процесу визначають необхідність ретельного дослідження проблеми аббревіації: цікавість до специфіки створення аббревіатур в англійській мові і до особливостей їх вживання в різних типах слів і словосполучень та жанрах мовлення зумовлений тим, що аббревіація є одним зі способів словотворення, що найбільш повно відповідає вимогам сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми скорочених мовних одиниць як специфічного явища в англійській мові привертати увагу багатьох дослідників. Ці проблеми розглядаються в численних статтях і окремих роботах вітчизняних і закордонних авторів. До найбільш ґрунтовних праць із цих питань можна віднести роботи Д. Алексеева, І. Арнольда, О. Борисова, С. Волошина, Ю. Горшунова, С. Дюжикова, А. Елдишева, О. Есперсена, І. Льїної, С. Кубрякова, Т. Пайлза, М. Сегалія, Р. Уельза, Л. Шеляховського й ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У даний час публікується значна кількість робіт, присвячених дослідженню такого лінгвістичного процесу, як аббревіація, проте в даній роботі

розглянуто достатню кількість нових прикладів аббревіатур із різних джерел (з англійської мови), проведено їх порівняльний аналіз і переклад українською мовою.

Мета статті полягає у визначенні перекладацьких аспектів сучасних англійських аббревіацій.

Виклад основного матеріалу. Аббревіація виконує специфічні, характерні лише для неї завдання – значною мірою розширює дериваційні можливості лексики, і в цьому її цінність. Якщо відмовитися від аббревіацій, це може призвести до значного поширення письмових текстів та іноді навіть до помилкового розуміння їхнього змісту. Це пов'язано з тим, що деякі скорочення настільки вкорінилися в мову, що їхніх повноцінних назв ніхто не пам'ятає [10, с. 76].

За формою скороченої частини розрізняють три типи скорочень: кінцеве (апокопа), середнє (синкопа) і початкове (афереза). Серед наведених типів переважає апокопа, особливо в англійській мові, де наголос падає на останній склад: *incl.* – *including* – «включно»; *exc.* – *except* – «за винятком»; *admin.* – *administration* – «адміністрація», «управління»; *app.* – *appendix* – «додаток»; *Nov.* – *November* – «листопад»; *Dir.* – *Director* – «директор»; *Corp.* – *Corporation* – «корпорація»; *cont.* – *contents* – «зміст»; *anal.* – *analysis* – «аналіз»; *defend* – «захистити»; *story* – *history* – «історія»; *acct.* – *account* – «рахунок»; *amt.* – *amount* – «сума», «кількість», «величина»; *Dept.* – *department* – «департамент», «відділ»; *mkt.* – *market* – «ринок»; *Ltd.* – *limited* – «з обмеженою відповідальністю»; *gds.* – *goods* – «товари», «вантаж»; *regd.* – *registered* – «зарєєстрований» [2, с. 78].

Лексичні скорочення використовуються як на письмі, так і в усній формі і поділяються на аббревіатури, усичення та контамінації. Аббревіатури поділяють на: ініціалізи – це скорочені слова, отримані з перших літер складного словосполучення. Вони поділяються на акроніми й аббревіації. Акронім – це слово, яке утворюється з першої літери або літер складного слова чи словосполучення: MYRA = Multiyear Rescheduling Agreement (довготермінова програма перегляду зовнішнього боргу); ECU = European Currency Unit (європейська валютна одиниця) тощо. Отриманий таким чином набір літер вимовляється як слово, а не окремі літери, за всіма правилами читання в англійській мові. Аббревіації містять здебільшого приголосні та вимовляються як окремі літери англійського алфавіту: IMF – International Monetary Fund (Міжнародний валютний фонд) [11, с. 310].

Більшість ініціалізмів (і акронімів, і аббревіацій) пишуться з великої літери без крапок: FOX – forward with original exit (форвардний контракт з опціоном анулювання); NMB = National Mediation Board (Національна рада з посередництва), SN = securities number (номер цінного папера) тощо. Лише найбільш частотні з них, наприклад, ті, які позначають умови

INCOTERMS, пишуться малими літерами із крапками чи без них: *fob*, *fo. b.* = *Freight on board* (умова контракту, за якою продавець бере на себе витрати на транспорт, страхування та завантаження), *cif c.i.f.* = *cost, insurance, freight* (вартість, страхування, фрахт), *eat* = *earnings after taxes* (прибутки за вирахуванням податків). Останнім часом спостерігається тенденція до невживання крапок [6, с. 138].

Скорочення, або «усічення», є також неоднорідними за своєю структурою. Вони розподіляються на складові та графічні. Усічення читаються як слова, а графічні скорочення взагалі не мають власної звукової форми. На думку деяких лінгвістів, нові скорочені слова типу *stagflation* = *stagnation* + *inflation* (стагінфляція) чи *advermation* = *advertisement* + *information*, *advertorial* = *advertisement* + *editorial* (рекламне оголошення щодо спірної проблеми суспільного життя) являють собою телескопічні утворення шляхом стягнення [11, с. 311].

Контамінації (телескопізми) поділяються на:

- повні – злиття двох усічених основ: *bleen* (*blue* + *green*) – блакитно-зелений колір води; *biotecture* (*biological* + *architecture*) – органічне поєднання архітектурних проєктів із біологічними елементами; *biostitute* (*biologist* + *prostitute*) – учений, якому платять за те, що він свідчить на користь компанії, яка завдає шкоди довкіллю; *blandiose* (*bland* + *grandiose*) – такий, що претендує на велич, винятковість [8, с. 54];

- часткові – утворюються злиттям усіченої основи одного слова з повною формою іншого: *carfast* (*car* + *breakfast*) – сніданок під час керування автомобілем; *civiltary* (*civil* + *military*) – військовий у відставці; *deskfast* (*desk* + *breakfast*) – споживати їжу за робочим столом, не відриваючись від роботи [8, с. 54];

- телескопізми – гаплоглизи, в яких є спільний звук на стику двох компонентів: *sheeple* (*sheep* + *people*); *winterval* (*winter* + *interval*); *blaccent* (*black* + *accent*) [8, с. 55].

Абревіації, які, окрім назв організацій, позначають економічні терміни, вимовляються як послідовно розміщені літери алфавіту: *ABC* = *activity based costing* (калькуляція собівартості відповідно до виду діяльності), *GNP* = *gross national product* (валовий національний продукт), *IF* = *Institute of International Finance* (Інститут міжнародних фінансів) і серед них також можна знайти приклади опущення чи, рідше, додавання літер: *CCP* = *Committee on Commodity Problems* (Комітет із товарних проблем), *CCL* = *customs clearance* (проведення товарів через митницю) [13].

Як відомо, абревіація покликана служити підвищенню результативності комунікації, що є однією з основних причин розвитку суспільства і мови як засобу спілкування в ньому. Абревіатури є результатом вторинної номінації, виконують здебільшого ідентифікуючу і класифікуючу ролі, їх поява нерідко свідчить про актуальність явища, що позначається ними в певний часовий інтервал. Абревіація служить засобом заповнення лексичних або словотворчих лакун в узуальній лексиці, підтверджуючи потребу суспільства в найменуванні нової реальності. Будь-яке знаменне слово, абревіатура зокрема, є єдністю значення і звучання змісту і форми, що завжди прагнуть до взаємної відповідності. У слові, для якого це прагнення виявилось реалізованим, знімається додаткове навантаження на мовну пам'ять і легко проводиться подальша мовна операція [4, с. 115].

Зазначимо, що абревіація має особливе значення та функції: компресивна є однією з основних функцій, які виконують абревіатури. Вона допомагає уникнути багатослівних назв.

Тому абревіатурне найменування жаргонної фразеології часто є варіантом словосполучення, що вже існує. Деколи одне поняття може складатися навіть з більше десяти слів. За матеріалами «Книги рекордів Гіннеса», найдовшою абревіатурою є «*SKOMKHPHKJCDPWB*» – початкові букви малайської назви кооперативної компанії, що здійснює грошові операції. Така абревіатура потребує ще більшого скорочення. Тому загальноживаним скороченням є «*SKOMK*». Повна назва Лос-Анджелеса – *El Pueblo de Nuestra Senora la Reina de los Angeles de Porciuncula*. Вона складається з 55 букв. Абревіатура міста – *LA* [10, с. 76].

Абревіатури змішаного типу виконують номінативну функцію. У нових словах, створених методом абревіації, часто спостерігається часткова конотація новизни. Часто абревіатури створюються рекламними компаніями для привертання уваги споживачів до нових найменувань їхньої продукції. Наприклад, відома французька компанія змінила свою назву зі *Slando* на абревіатуру *OLX* (*Off-Line eXpress*), намагаючись привернути увагу більшої маси населення до своїх сайтів у мережі Інтернет. За спостереженнями, нова абревіація значно вплинула на популярність сайту. Деколи абревіації є ідентичними до звичайних слів у мові. Це також є прийомом рекламних компаній. Такі абревіатури є цілком зрозумілими простим споживачам, які за назвою можуть визначити зміст скорочення за допомогою асоціації. Наприклад, абревіатури *SPACE*, *HISS* та інші. Акронім *HISS* означає «*high intensity sound stimulator*» і слово «*hiss*», яке з ним збігається, в сучасній англійській мові також означає звучання. Тобто абревіатури нерідко створюються для того, щоб передати буквальну інформацію не тільки лексемами, але й схожими з ними акронімами [16].

Комунікативна функція мови застосовується в разі дезабревіації. Для підвищення впливу на співрозмовника часто використовують абревіатури, зокрема їх застосування в жаргоні й особливий переказ є одним зі способів наголошення на певній інформації [10, с. 77].

Складники абревіації виконують когнітивну функцію, оскільки вони повідомляють відомості про об'єкт, який вони означають [10, с. 77].

Варто зазначити, що існує кілька основних способів переказу англійських абревіацій:

1. **Переказ відповідним скороченням** передбачає використання наявної в мові переказу абревіатури-відповідника або її створення (за наявності авторських скорочень): *ABE* – *ПРД* (повітряно-реактивний двигун); *PC* (*personal computer*) – *ПК* (персональний комп'ютер) [7, с. 64].

2. **Переказ відповідною повною формою слова або словосполучення** – коли в мові відсутнє відповідне скорочення, перекладач може створити його самостійно і ввести у текст переказу в дужках після подання повної форми (а.с. – змінний струм (ЗС)). Це необхідно, якщо скорочення є «авторським» і не фіксується в перекладацьких словниках або ж абревіатура вживається в тексті оригіналу декілька разів. По-друге, можна скористатися транскодуванням самого скорочення (*SQUID* – *СКВИД*) або його повної форми (*var* (*varistor*) – варистор). Проте зараз усе частіше має місце перенос скорочення в його оригінальній формі англійською мовою в текст цільової мови, іноді з додаванням пояснювальних слів (*LED* – *LED*, світлодіод; *ABB* – компанія *ABB*) [9].

3. **Переказ скорочень, які в тексті вживаються декілька разів.** Водночас перекладач може ввести в текст переказу

відповідне скорочення в дужках після подання повної форми скорочення, далі в тексті перекладу вживати відповідне скорочення українською мовою [3, с. 235] (GA – gliding angle – кут планерування; ESRO – European Space Research Organization – Європейська організація з космічних досліджень; AIDS – aircraft intergrated data system – комплексна бортова система збирання і накопичення даних; BABS – beam approach beacon system – система приводу літаків за променем радіомаяка) [5, с. 37].

4. Створення нового українського скорочення. Цей засіб полягає в перекладі корелята іноземного скорочення та створенні на базі перекладу згідно із закономірностями української абрєвіації нового скорочення в українській мові. За допомогою цього засобу утворено, наприклад, скорочення ЦРУ та АНБ (CIA < Central Security Agency – Центральне розвідувальне управління; NSA < National Security Agency – Агентство національної безпеки). Цей засіб поширений під час перекладу різних скорочених найменувань організаційних одиниць [12, с. 117].

5. Передача іноземного скорочення українськими літерами (транслітерація). За допомогою цього засобу зазвичай передаються скороченні назви політичних блоків, партій, промислових фірм, різноманітних товариств та ін. Наприклад, NATO < North Atlantic Treaty Organization. Транслітерація часто застосовується для передачі акронімів («лазер», «мазер», «радар»). Переклад шляхом транслітерації вважається найбільш простим способом перекладу, оскільки цей шлях обирають тоді, коли скорочення загальновідоме. Також це найпростіший спосіб перекладу через те, що перекладачу не потрібно шукати значення слова в словнику. У процесі перекладу він лише замінює англійські букви літерами рідної мови. Але такий спосіб перекладу застосовується не дуже часто. Інколи трапляється так, що те або інше скорочення є маловідомим. У такому разі перекладачу необхідно зробити декілька речей. Крім того, що необхідно подати його скорочений переклад, треба також розшифрувати його рідною мовою. Таке розшифрування може бути застосоване під час першого вживання скорочення, скорочення необхідно взяти в дужки, щоби далі в тексті вживати саме його, а не розшифрований варіант. Іноді скорочений переклад вживається під час першого згадування, а його розшифрований варіант подається у виносці [7, с. 65].

6. Дескриптивний переклад. Зазвичай дескриптивний переклад міститься в перекладі корелята іноземного скорочення. Так, SHAPE < Supreme Headquarters, Allied Powers, Europe перекладається як «штаб верховного головнокомандувача об'єднаних військових сил НАТО в Європі». Але, оскільки нерідко значення скорочення не збігається зі значенням корелята, дескриптивний переклад полягає в переданні того значення, яке має на увазі в даному контексті, а не в перекладі корелята. Наприклад, якщо скорочення VG < variable geometry використовується на позначення літака, то воно й українською звучить як «літак із крилом геометрії, яке змінюється». В іншому разі це скорочення може перекладатися як «геометрія, яка змінюється» або «крило геометрії, яке змінюється» [14, с. 228].

Серед засобів перекладу абрєвіації найчастіше використовуються передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням або, інакше кажучи, переклад відповідним скороченням, запозичення іншомовного скорочення (зі збереженням латинського написання), транслітерація, передача фонетичної форми англійського скорочення (транскрип-

ція), описовий переклад, створення нового українського скорочення та метод прямого запозичення [1, с. 18].

Цікавим є пояснення одного з найпоширеніших у сучасному світі слів-скорочень «окей». Кажуть, що воно завдячує народженням президенту Сполучених Штатів України Ендрю Джексону, який уважав, що погана та орфографія, яка не допускає різних написань того самого слова, і замість all correct («усе правильно») писав “Ol-kogrect”, скорочуючи на “O.K.” [15, с. 77].

Також особливим типом абрєвіатур, який характерний для англійської мови, є нумеронім – це слово, а точніше, скорочення, яке складене на основі числа. Вимова букв та чисел може збігатися із самим словом, наприклад: “K9” для “canine” (phonetically: “kay” + “nine”). Також букви між першою й останньою літерами слова замінюються на число літер, пропущених між ними, наприклад: “i18n” як “internationalization”. Іноді остання літера може рахуватись і бути пропущеною. Уважається, що першим нумеронімом був “S12n”. Це назва електронного поштового рахунку, наданого кандидату в співробітники корпорації DEC Jan Scherpenhuizen системним адміністратором, тому що його ім'я було занадто великим для назви цього рахунку. Колеги, які не могли вимовити ім'я цього співробітника, часто називали його “S12n”. Застосування таких нумеронімів стало частиною корпоративної культури DEC [17].

Концепція об'єднання чисел у слова втілена в мові Leet, де числа часто замінюються на орфографічно подібні слова, наприклад: e.g. H4CK3D for HACKED. Leet (1337) – стиль вживання англійської мови, що поширився в Інтернеті. Основні відмінності такі: заміна латинських букв на схожі цифри і символи; імітація і пародія на помилки, характерні для швидкого набору тексту; імітація жаргону хакерів і геймерів; додавання закінчення -x0t до слів. Ці скорочення використовуються в основному письмово, адже деякі слова (напр., rwn) не мають вимови [18].

Висновки. Зважаючи на вищезазначене, абрєвіація не є випадковим явищем, вона не є якимось «псуванням мови», а являє собою об'єктивний і закономірний процес, зумовлений змінами в потребах спілкування у зв'язку з розвитком суспільства і внутрішніми закономірностями розвитку мови. Поява і становлення абрєвіації як словотвірного способу – це лише один з елементів тієї системної сукупності перетворень, яких зазнає англійська мова на сучасній стадії свого розвитку. Тому перспективним вважаємо дослідження мови Leet у перекладацькому аспекті.

Література:

1. Балонева О. Особливості перекладу англійської науково-технічної літератури. Житомир : Житомирський державний університет, 2004. 25 с.
2. Бондаренко О. Особливості перекладу абрєвіатур, акронімів і скорочень. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2014. № 1. С. 76–83.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва : Р. Валент, 2006. 360 с.
4. Волошин Е. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дисс. ... канд. филол. наук; 1-й Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза. Москва, 1967. 279 с.
5. Гільченко Р. Англо-український навчальний словник авіаційних термінів. Київ, 2005. 220 с.
6. Дейнека В. Типи абрєвіатур та їх функціонування в терміносистемі митної справи. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2011. № 5. Ч. 2. С. 137–141.

7. Денисюк Л. Аббревіація сучасної англійської мови. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 63–65.
8. Зацний Ю., Янков А. Інновації в словниковому складі англійської мови початку ХХІ ст. : англо-український словник. Вінниця : Нова книга, 2008. 360 с.
9. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
10. Кісіль С. Функції аббревіацій в сучасній англійській мові. *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи* : матеріали І Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Шостка, 21 квітня 2016 р. Суми : СумДУ, 2016. С. 76–77.
11. Корнева З., Глінка Н. Новітні аббревіатури та скорочення в англійських економічних текстах та їх переклад українською мовою. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2008. № 4. С. 308–312.
12. Кочерган М. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 368 с.
13. Максимова Т. Англо-русский словарь сокращений. Экономическая терминология. Москва : АСТ ; Восток – Запад, 2007. 189 с.
14. Шеремет Д. Методи відтворення англійських аббревіатур українською мовою. *Нова філологія*. 2011. № 44. С. 226–229.
15. Яшнов Н. Особенности перевода аббревиатур. Москва, 2005. С. 77–79.
16. Насырова А. Функции иноязычных аббревиатур в современной газетной речи. URL: <http://www.vestnikmgou.ru/Articles/Doc/8131> (дата обращения: 17.06.2016).
17. Numeronym. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Numeronym> (last accessed: 17.03.2018).
18. Leet. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Leet> (last accessed: 17.03.2018).

Николаева Т. Н. Переводческие аспекты современных английских аббревиаций

Аннотация. В статье определены основные типы сокращений: конечное (апокопа), срединное (синкопа) и начальное (афереза). Отмечено, что среди приведенных типов преобладает апокопа, особенно в английском языке, где ударение падает на последний слог. Выяснено, что лексические сокращения используются как для письма, так и в устной форме, делятся на аббревиатуры, усечения и контаминации. Отмечен особый тип аббревиатур, который характерен для английского языка – нумероним и язык Leet – стиль употребления английского языка, распространенный в Интернете.

Ключевые слова: аббревиация, апокопа, синкопа, афереза, инициализмы, акроним, контаминация, нумероним.

Nikolaieva T. Translational aspects of modern English abbreviations

Summary. The article defines the main types of abbreviations of the final (apocope), median (syncopal) and initial (apheresis). It is noted that among the given types dominated apocope, especially in English, where the emphasis falls on the last syllable. It is found out that lexical abbreviations are used both for writing and orally and are divided into abbreviations, truncation and contamination. Trunks are read as words, and graphic cuts do not have their own sound form at all. There is a special type of abbreviations, which is typical of the English language – the numeric and the language of Leet – a style of use of the English language, which has spread on the Internet.

Key words: abbreviation, apocope, syncope, apheresis, initialism, acronym, contamination, numeron.